

INTRODUCCIÓ A LA PART MONOGRÀFICA

Joan-Albert VILLAVERDE I VIDAL

Avui no passa per alt a ningú que les Illes Balears ja fa temps que han deixat de ser l'Arcàdia arrecerada d'influències exteriors on es conservava ben vitenca i impol·luta una forma peculiar i genuïna de parlar català. Si el tòpic podia tenir certa base real fa unes quantes dècades, a començament del segle XXI ha deixat de tenir cap mena de correspondència amb la realitat. Els avatars històrics, polítics, socioeconòmics i demogràfics que han experimentat les Illes durant el darrer mig segle n'han canviat la fesomia en molts d'aspectes: els canvis socials i la transformació física del territori, en massa casos traumàtica, han acompanyat el pas sense solució de continuïtat d'una economia basada sobretot en el sector primari i, en menor mesura, en el secundari a una economia que depèn de forma gairebé exclusiva del sector de serveis. Aquesta transformació ha suposat l'enriquiment material de les Balears, però també ha tingut altres efectes, alguns dels quals no han estat tan positius. La riquesa material no sempre ha comportat la millora de la qualitat de vida dels illencs, que, de fet, ha resultat malmesa en diversos aspectes: saturació, contaminació, inseguretat, encariment de l'habitatge, etc. D'altra banda, el monocultiu del turisme de mas-

ses com a principal font de riquesa s'ha traduït en una explotació voraç dels recursos de la terra i en un profund canvi de la composició demogràfica de les Illes. Si la destrucció del territori ha estat, i continua sent, ara i adés, motiu de pugna i de mobilitzacions socials, l'arribada massiva d'immigrants no ha estat mai formulada obertament com un problema (algunes manifestacions en aquest sentit de certs càrrecs institucionals han estat desautoritzades immediatament) ni ha transcendit a l'arena pública com un aspecte conflictiu (segurament perquè fins avui no s'ha produït una competència directa entre els diferents grups per ocupar uns mateixos espais socials i laborals). Ara bé, això no vol dir que la immigració no hagi tingut efectes de diversa naturalesa sobre la societat receptora: econòmics, sociològics, demogràfics... I, evidentment, lingüístics i culturals.

Les primeres onades d'immigrants espanyols, arribats a les Balears en plena dictadura franquista, varen tenir poques oportunitats d'integrar-se lingüísticament i culturalment a la societat que els acollia, la qual no tenia el control sobre cap dels mecanismes de què disposa una societat normal per facilitar la integració als nousvinguts (escola, mitjans de comunicació, administració, etc.). Tot i que una part d'aquestes persones, especialment les que no es varen concentrar als nuclis urbans, encara varen trobar unes condicions sociolingüístiques que els permeteren la integració lingüística *espontània*, en general aquests immigrants, procedents majoritàriament de zones castellanes de l'Estat, més aviat degueren contribuir a facilitar l'aculturació lingüística dels autòctons, que per primera vegada tenien un contacte directe i quotidià amb la llengua espanyola. Els descendents d'aquesta primera immigració i els immigrants arribats posteriorment ja han disposat de mitjans formals per aprendre la llengua catalana, incorporada progressivament a l'ensenyament, a determinats mitjans de comunicació i a l'administració. Tanmateix, la creació de mecanismes per adquirir la llengua no ha anat acompanyada de la creació d'un context que n'afavorís l'ús, en gran mesura perquè aquest context està condicionat per factors com els béns de consum, el lleure mercantilitzat o la cultura mediàtica (i els referents simbòlics associats), els quals tenen com a àmbit de vehiculació l'Estat espanyol i es difonen de manera gairebé exclusiva en llengua castellana.

A començament dels noranta, els corrents migratoris d'origen espanyol s'havien estabilitzat, però cap a la segona meitat de la dècada, amb la represa de l'economia insular (especialment en el sector de la construcció), a més de reactivar-se el flux d'immigrants espanyols, va començar a arribar a les Balears un altre tipus d'immigració procedent de fora de l'Estat, amb característiques i motivacions molt heterogènies, que fan encara més complexa la situació demogràfica actual de les Illes. Segons dades de l'Institut Balear d'Estadística, entre els anys 1991 i 2003 la població de les Balears va créixer en 240.000 persones; d'aquestes, tres de cada quatre procedien de fora de l'arxipèlag, de manera que l'any 2003 només el 58,5% dels residents a les Balears eren autòctons (l'any 1991 eren el

69,8%), el 26,1% eren nascuts a altres comunitats de l'Estat espanyol (una proporció que es manté més o menys constant durant aquests anys) i el 15,4% procedien de fora de l'Estat (l'any 1991 suposaven el 4,4%). L'any 2003, amb l'alentiment de l'economia insular, sembla que s'ha produït una desacceleració de l'augment de població, que, sense deixar de créixer, ha registrat el menor increment des de 1996.

Aquesta complexitat demogràfica, òbviament, té conseqüències sobre la competència de la població en llengua catalana, sobre l'ús que en fa i, fins i tot, sobre les perspectives de continuïtat futura del català a les Illes Balears. Però no és l'únic factor que hi influeix i, malgrat la magnitud que ha arribat a assolir, segurament tampoc no és el més important. Altres aspectes, de caràcter més qualitatiu, però essencials per a la solidesa d'una comunitat lingüística, contribueixen en major mesura a la fragilitat i a la vulnerabilitat de l'ecosistema de la llengua catalana a les Illes Balears (i a la resta del país). Alguns aspectes, de caràcter estructural, ja els apuntàvem més amunt quan parlàvem dels entorns que afavoreixen l'ús del català: la configuració actual de l'Estat, com a marc homogeni de referències simbòliques, de difusió de discursos i de sentits comuns i, de forma estretament lligada amb l'anterior, com a espai de distribució de béns de mercat, constitueix un entrebanc important per a la construcció d'una comunitat lingüística catalanoparlant autocentrada i autoreferenciada. En aquest sentit, l'Estat funciona com un *mercat* lingüístic unificat, entès el terme mercat en el sentit econòmic i en el sentit que hi aplica Bourdieu,¹ com a espai social en què les llengües adquireixen valor segons el benefici material i simbòlic que poden proporcionar als seus parlants. En aquest mercat, en què l'espanyol continua sent la llengua que proporciona el capital lingüístic de major *preu*, resulta molt complicat fer augmentar la *cotització* del català com a capital lingüístic.² Ara com ara, en molts de camps la nostra comunitat resta constreta a ser, a tot estirar, un subconjunt descolorit, i *traduït* al català, del tot estatal (i no cal dir que les aportacions de determinades *elits locals* a aquesta situació no és gens menyspreable).³ D'altra

1. BOURDIEU, Pierre (1982): *Ce que parler veut dire. L'économie des échanges linguistiques*. París: Fayard. (Traducció castellana: *¿Qué significa hablar? Economía de los intercambios lingüísticos*. Torrejón de Ardoz: Ediciones Akal, 1985.)

2. Segons Bourdieu (*op. cit.*), la defensa d'un capital lingüístic amenaçat implica una lluita global per salvaguardar el mercat corresponent a la llengua en qüestió, és a dir, el conjunt de condicions polítiques i socials de producció de *productors-consumidors*. Segons això, la defensa del català hauria de basar-se en la (re)construcció d'un mercat propi en què el català constituís el capital lingüístic de valor màxim; en canvi, la pretensió de defensar la llengua catalana sense sortir del mercat espanyol sembla una empresa amb escasses garanties d'èxit.

3. És evident que les coses no són mai tan senzilles. A les Balears, per exemple, no són pocs els espais socials —que podríem anomenar *submercats*— en què el fet de parlar en català encara constitueix un capital lingüístic preuat. Tanmateix, no és improbable que aquests espais, circumscrits geogràficament, socialment i generacionalment, acabin sucumbint a les fortíssimes pressions del

banda, la asimetria, consagrada per la Constitució espanyola, quant als drets i els deures dels ciutadans segons la llengua que parlen, i la manca d'assumpció efectiva per part de l'Estat de la seva composició plurinacional i plurilingüe suposen un llast per a la normalitat de l'ús social del català i de les altres llengües diferents del castellà parlades a l'Estat, i representen un greu dèficit democràtic, ja que afecten directament la llibertat d'elecció i el dret de ser tractats com a iguals d'una part important de la ciutadania.

En l'àmbit estrictament insular, són diversos els factors que contribueixen a afeblir i desestructurar la comunitat catalanoparlant. Alguns tenen caràcter endèmic, però també n'hi ha de comuns amb altres parts del domini lingüístic.

La creació d'un subpoder *autonòmic* a començament dels vuitanta va permetre posar les bases legals per a la recuperació de l'ús social de la llengua. A pesar de totes les mancances derivades de les limitacions imposades pel marc estatal, aquestes bases suposaven avenços importants en camps clau com l'ensenyament, l'administració i els mitjans de comunicació. El Govern de les Illes Balears era investit amb la responsabilitat de tirar endavant el projecte de normalització de l'ús social de la llengua catalana, en el qual també restaven implicades, en major o menor grau, les altres administracions, la Universitat i la societat en general. El fet és que, d'aleshores ençà, el paper del govern autonòmic ha oscil·lat entre la *passivitat permissiva* dels primers mandats conservadors (durant els quals, val a dir-ho, es varen aprovar bona part de les disposicions legals sobre la llengua), la presa de posició decidida —malgrat algunes contradiccions— a favor del català durant els anys de govern progressista, i l'etapa del darrer govern conservador, la política del qual amb relació a la llengua ha estat qualificada per diversos analistes de clarament regressiva. De fet, fins avui a les Illes Balears era inèdita una instrumentalització partidista de la llengua com la feta per la dreta insular en aquests darrers temps (instrumentalització que, en canvi, és coneguda d'enrere al País Valencià). A banda de desmuntar o reduir a la mínima expressió la majoria dels projectes bastits durant l'etapa de govern immediatament anterior, l'executiu conservador (com ja ho havia fet durant la campanya electoral el partit que li dona suport), amb la connivència dels regionalistes que governen al Consell de Mallorca, ha pretès convertir la llengua en una qüestió problemàtica als ulls de la societat, atiant debats estèrils sobre unes mai no definides *modalitats* lingüístiques suposadament en perill davant l'estàndard, brandant arguments pseudoliberalers per justificar la desregulació normativa en matèria lingüís-

mercat estatal global. D'altra banda, aquesta realitat resta invisible des de l'exterior —i també sovint des de l'interior—: de fora estant, les Balears no són un *país viscut* per una societat amb unes característiques, uns problemes i uns anhels concrets, sinó un *paisatge visitat* que només existeix en la mesura en què es vincula a personatges o a esdeveniments amb interès mediàtic en el marc de referències espanyol. I el més preocupant és que molts d'illencs (i també molts de catalans del continent) han acabat tenint aquesta mateixa percepció, esbiaixada i espúria, de les Illes.

tica o defensant a tort i a dret el *bilingüisme* en un exemple paradigmàtic de mitificació del bilingüisme unilateral. A més, des de l'executiu s'ha cercat a gratient la provocació i la confrontació amb les entitats i els grups socials més sensibilitzats per la qüestió lingüística, amb la intenció evident d'enrair i fer problemàtic tot quant concerneix la llengua catalana.

Tot plegat té efectes perniciosos evidents per a la salut de l'ús social del català que agreugen els problemes intrínsecs de la situació de subordinació lingüística de la comunitat catalanoparlant. D'una banda, perquè la imatge negativa del català que el Govern projecta sobre el conjunt de la societat malmet encara més la confiança dels catalanoparlants en la llengua pròpia i els situa en una posició encara més insegura respecte dels seus propis drets com a ciutadans. A més, les persones que no parlen català se senten desmotivades per acostar-se a la llengua (n'és una prova el descens dràstic registrat aquest darrer any en el nombre d'alumnes matriculats als cursos per a estrangers). Els nous nadius, en lloc de desitjar fer seva la llengua com una cosa viscuda, com un enriquiment del seu bagatge humà i com una porta d'accés a una part fonamental de la realitat social i cultural de la terra que els acull, poden arribar a percebre-la com una imposició il·legítima (al contrari del castellà, el qual, en la mesura que a les Balears és la llengua necessària i *quasi* suficient, no és percebut com una imposició, sinó com una *necessitat*).

D'altra banda, provocant conflictes falsos s'aconsegueix emmascarar i defugir el necessari debat sobre la regulació efectiva de la presència social del català, que al capdavall és un debat sobre la protecció efectiva del dret dels ciutadans de viure de forma plena en llengua catalana (o almenys amb la mateixa plenitud amb què un ciutadà de, posem per cas, Valladolid o Utrecht, pot viure en espanyol o en neerlandès). Aquest debat s'havia encetat en el si del Consell Social de la Llengua Catalana, un òrgan en el qual hi ha representat un ampli ventall de la societat de les Illes Balears i que no s'ha tornat a reunir d'ençà de fa més d'un any.

Encara que el panorama que hem dibuixat fins aquí convida més aviat a la preocupació, no hem de deixar de banda diversos aspectes que ens permeten ser moderadament optimistes i que infonen esperança sobre les possibilitats reals de redreçar la situació si existeix la voluntat de fer-ho. En primer lloc, la comunitat catalanoparlant, a les Illes Balears (i, evidentment, encara més si hi comptam el conjunt del país), manté unes constants sociodemogràfiques que la fan perfectament viable com a comunitat consolidada, autocentrada i autònoma: la transmissió intergeneracional continua produint-se amb normalitat, almenys en el si de les famílies amb els dos progenitors catalanoparlants; moltes persones que no tenen el català com a llengua pròpia o familiar l'han adquirida com a segona o tercera llengua (a través de l'escola o per altres vies); el percentatge de persones que saben parlar en català es manté elevat (per damunt del 70%, malgrat les dades del Cens del 2001), i ha augmentat de forma considerable la capa-

ciutat de llegir-hi i d'escriure-hi. Segonament, el català és present a les institucions insulars, és llengua vehicular a l'ensenyament no universitari, té una presència important a la Universitat de les Illes Balears, és la llengua de moltes manifestacions culturals (literatura, teatre, música) i s'empra en alguns mitjans de comunicació. En tercer lloc, si més amunt hem dit que la societat insular és vulnerable als missatges negatius, també és cert que és molt sensible a les accions positives, a les quals sovint respon fins i tot millor del que es preveia. En quart lloc, entre els immigrants i els no catalanoparlants en general no es detecten actituds de rebuig envers la llengua; més aviat al contrari, aquestes persones s'han mostrat molt receptives quan han estat convidades a acostar-se al català, i moltes han fet l'esforç d'aprendre'l. En cinquè lloc, en conjunt, la societat accepta amb normalitat les iniciatives de política lingüística, fins i tot aquelles de caràcter normatiu que poden suposar l'adquisició de deures per a determinades persones físiques (com els funcionaris o els aspirants a ser-ho) o jurídiques (com els comerços). Finalment, no podem acabar aquesta relació d'aspectes positius, que no pretén ser exhaustiva, sense referir-nos a la capacitat d'organització i de mobilització de la societat civil amb relació a la llengua catalana, sens dubte una manifestació de la vitalitat de la comunitat lingüística.

* * *

De tot això que tot just hem apuntat fins aquí parlen els nou articles que integren la part monogràfica del número de *Treballs de Sociolingüística Catalana* que teniu a les mans. Més concretament, els articles tracten d'aquests quatre aspectes: les dades sociolingüístiques, el marc legal, el fenomen migratori en relació amb la llengua i l'acció institucional.

El bloc dedicat a la descripció de la situació sociolingüística s'enceta amb un article del sociolingüista i professor de la Universitat de les Illes Balears Joan Melià, el qual ens proporciona una visió crítica de les dades sobre coneixements lingüístics del Cens del 2001. Després d'analitzar-ne diversos aspectes i de comparar-ne els resultats amb altres fonts d'informació, Melià hi detecta contradiccions greus que l'obliguen a qüestionar-ne la validesa.

A hores d'ara, ja és ben reconeguda la solidesa del model teòric elaborat per Ernest Querol per estudiar les variables que intervenen en l'ús lingüístic i en els processos de substitució. Fent un esforç de síntesi considerable, Querol ens ofereix un article en què compara els resultats que el seu model li ha proporcionat a les Illes Balears amb els obtinguts a Catalunya, al País Valencià i a Andorra. Ernest Querol és professor de sociolingüística de la Universitat Oberta de Catalunya i actualment dirigeix l'Institut de Sociolingüística Catalana.

En l'article preparat per qui signa aquestes línies s'exposen els principals resultats de l'Enquesta sociolingüística 2003, un estudi demoscòpic fet per encàrrec de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears. Per

les dimensions de la mostra i la riquesa del qüestionari, podem dir que l'Enquesta sociolingüística 2003 és l'estudi més ambiciós que s'ha fet fins avui a les Illes Balears sobre coneixements i usos lingüístics i sobre les opinions de la població amb relació a la llengua.

Com a contrapunt de l'enfocament quantitatiu dels treballs anteriors, tanca aquest bloc l'article del sociolingüista i escriptor Bernat Joan, actualment diputat al Parlament Europeu. En el seu treball, de caràcter teòric, Joan revisa de forma global els aspectes que actuen a favor i en contra de la normalització lingüística a les Illes Balears. La seva reflexió es basa en un coneixement profund, com a ciutadà compromès, de la realitat que analitza amb ulls de sociolingüista.

La descripció del marc legal de la llengua catalana a les Illes Balears va a càrrec del jurista Lluís Segura, sens dubte una de les persones que millor coneix la matèria. En el seu article, analitza el desplegament legal i reglamentari de què ha estat objecte en diferents àmbits la declaració del català com a llengua cooficial a les Balears. Lluís Segura és advocat de la comunitat autònoma de les Illes Balears, lletrat excedent del Consell Consultiu i director de l'Institut d'Estudis Autònoms del Govern balear.

La immigració havia de rebre un tractament específic en aquesta monografia dedicada a les Illes Balears. Dos treballs analitzen el tema. El primer ha estat elaborat per Pere Salvà, catedràtic de geografia humana de la Universitat de les Illes Balears especialitzat en temes relacionats amb els efectes del turisme i amb els fluxos migratoris, especialment els que es produeixen a la Mediterrània. En el seu article, ens ofereix algunes claus per entendre el complex fenomen migratori produït a les Illes Balears durant les darreres dècades.

L'enfocament geodemogràfic del treball de Salvà es complementa amb un article preparat per dos joves investigadors, Joan Miralles i Amaia Iturraspe, els quals analitzen, a partir d'una sèrie d'entrevistes personals, les opinions i les actituds amb relació a la llengua catalana d'un grup d'estrangers europeus residents al Pla de Mallorca. Joan Miralles és sociòleg i prepara una tesi doctoral dedicada a la sociologia del fenomen turístic. Amaia Iturraspe és llicenciada en filologia catalana i ha fet feina en l'àmbit de la lingüística computacional i de la traducció automàtica.

Els dos treballs que clouen aquesta part monogràfica tracten de les accions de planificació lingüística promogudes per diferents institucions il·lenques. Nanda Ramon repassa les accions promogudes des de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears entre els anys 1999 i 2003, amb atenció especial a les iniciatives enfocades a l'acolliment lingüístic de la immigració. L'article no és només un testimoni de la feina ingent feta durant aquest període, sinó també una rica font d'idees perfectament vàlides en altres contextos. Nanda Ramon és llicenciada en filologia catalana per la UIB i postgraduada en planificació i serveis lingüístics per la mateixa universitat. Professora de llengua i literatura a l'ensenyament secundari, entre els anys 2001 i 2003 va fer feina com a

tècnica en planificació i dinamització a la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears.

Finalment, dues tècniques del Consell Insular de Menorca, Pilar Vinent i Eva Florit, ens presenten el Pla insular de normalització lingüística de Menorca, un document programàtic aprovat enguany per la institució menorquina. Pilar Vinent, llicenciada en història contemporània per la Universitat de Barcelona, és assessora lingüística del Consell Insular de Menorca des de 1983. Eva Florit és llicenciada en filologia catalana per la UIB. Ha estat tècnica del Servei de Normalització Lingüística de la Confederació Sindical de Comissions Obreres de les Illes Balears i actualment també treballa com a assessora lingüística al Consell Insular de Menorca.⁴

* * *

Voldríem que aquests nou articles servissin per fer una mica de llum sobre la situació sociolingüística de les Illes Balears, una situació —ja ens hi hem referit abans— caracteritzada per la complexitat. I voldríem, així mateix, que aquests treballs contribuïssin a incentivar el debat sobre la posició que la llengua catalana ha de tenir en el si de la nostra societat. Aquest debat, a banda que ha estat i continua sent volgudament preterit des de les institucions, sovint s'ha fet en una lliça en què els arguments d'aquells que defensen la normalització de l'ús social del català són fàcilment atacables pels qui defensen el manteniment de l'*statu quo* actual. La normalització de la llengua no pot reclamar-se tan sols defensant el català com un bé que cal preservar, ni pot reclamar-se (o almenys no pot reclamar-se únicament) des de posicions estrictament identitàries. Convertir la llengua en un bé per si mateixa, en una realitat desvinculada de les persones, fa insostenible (i fàcilment refutable) qualsevol pretensió de bastir un sistema de drets i deures dels ciutadans amb relació als usos lingüístics. D'altra banda, basar la normalització de la llengua en la defensa d'una determinada identitat suposa capgirar la relació causal entre normalitat lingüística i adhesió identitària: d'una llengua, no se'n fa un ús social *normal* perquè els individus experimenten una gran adhesió a aquesta llengua i a la identitat que s'hi associa, sinó que l'adhesió dels individus a la llengua del (seu) país és conseqüència de l'eficàcia d'aquesta llengua com a instrument de comunicació (com a *capital lingüístic*) i del fet que la identitat associada resulta *confortable* i *desitjable*.⁵

4. Quan ja s'havia tancat aquest número, va transcendir a la premsa que el Consell de Mallorca havia encarregat a la Universitat de les Illes Balears la redacció d'un pla insular de normalització lingüística. En el moment de lliurar els materials de la revista a l'impressor, el document en qüestió encara no s'havia fet públic.

5. Certament, un cop establerta aquesta relació d'adhesió, els parlants de la llengua en qüestió la consideren un element valuós de llur identitat i malden per mantenir el *mercat* que li és propi

Consideram, per tant, que el debat hauria de reformular-se a partir d'altres supòsits i que caldria cercar altres fonts de legitimació per reclamar la normalització de l'ús social del català. Pensam que caldria elaborar —i difondre— un nou argumentari que combinàs la reclamació de la defensa efectiva dels drets lingüístics dels ciutadans catalanoparlants amb la reivindicació del paper del català com a principal element cohesionador de la nostra societat. Portant la reivindicació lingüística al terreny dels drets individuals, s'aconseguiria posar en evidència la situació de desigualtat i desavantatge que pateixen els ciutadans catalanoparlants més fàcilment que no apel·lant a la defensa de la identitat i la cultura enteses com a realitats supraindividuals. Els canvis socials que cal reclamar han de tenir per objectiu garantir el dret dels ciutadans de realitzar qualsevol activitat social en llengua catalana, com a usuaris actius i passius. La política lingüística que s'ha d'exigir a les institucions ha de proporcionar *seguretat lingüística*⁶ als ciutadans, és a dir, ha de crear les condicions necessàries perquè els ciutadans puguin viure plenament, sense entrebancs, en llengua catalana. Ara com ara, els catalanoparlants tenen restringides les possibilitats de viure en la seva llengua, ja que no hi poden realitzar moltes activitats socials que, com a qualsevol ciutadà, els resulten necessàries, gratificants o desitjables. Per accedir a aquestes activitats, sovint han de renunciar a l'ús del català. I no només això: els catalanoparlants, en general, estan tan avesats a renunciar-hi que han perdut la perspectiva del que seria una societat en què el català fos una llengua *quasi* plenifuncional. O, el que és el mateix, han perdut la noció dels drets que els estan sent negats. Posar en evidència aquesta situació hauria de ser un dels objectius del debat social sobre la llengua.

La reivindicació del paper del català com a principal element cohesionador de la nostra societat parteix d'una realitat objectiva: la diversitat d'origens, llengües i cultures de les persones arribades a les Balears durant aquests darrers anys és, sens dubte, una font d'enriquiment per a la nostra societat, però també pot esdevenir un factor desestructurador si la societat no disposa d'elements cohesionadors que actuïn com a *argamassa* del conjunt. Un d'aquests elements, segurament el més important, és la llengua. Ara bé, si no canvien les coses, hi ha el risc evident que la llengua que acabi fent el paper cohesionador sigui l'espanyol, i que el català resti com la llengua pròpia d'un dels subgrups lingüístics (potser el majoritari) que coexistiran a les Balears. El debat hauria de posar damunt la

(o, per dir-ho segons Aracil, exerceixen el control social necessari per garantir les funcions socials de la seva llengua); però els factors que originen les situacions de *normalitat* lingüística, en darrera instància, solen tenir poc a veure amb qüestions estrictament lingüísticoidentitàries i molt amb estratègies polítiques i econòmiques.

6. Sobre la noció de *seguretat lingüística* vegeu, per exemple, GREEN, Leslie (1987): «Are language rights fundamental?», *Osgoode Hall Law Journal* 25/4: pàg. 639-669; vegeu també RÉAUME, Denise i Leslie Green (1989): «Education and linguistic security in the Charter», *McGill Law Journal / Revue de Droit de McGill* 34/4: pàg. 777-816.

taula aquesta circumstància, tenint en compte que l'*statu quo* actual no és el fruit d'una decisió lliure i explícita de la societat, sinó el resultat de la situació de subordinació de la comunitat catalanoparlant, en la qual els ciutadans han tingut ben poques ocasions de dir-hi la seva, i encara quan ho han fet ha estat sense disposar de la informació i dels arguments necessaris per transcendir el *sentit comú* imposat per la mateixa situació de subordinació.

Al capdavant, la presa de consciència de l'existència d'alternatives a aquesta situació només pot provenir del coneixement de la realitat. Confiam que els treballs que aquí presentam hi hauran contribuït de qualche manera.

* * *

No volem acabar aquesta introducció sense expressar als autors dels articles el nostre agraïment per haver volgut compartir amb nosaltres els fruits de la seva feina i de les seves reflexions. Així mateix, volem agrair al Consell de Redacció de la revista i al Grup Català de Sociolingüística que ens hagin donat l'oportunitat de participar en la coordinació d'aquest número dedicat a les Illes Balears. Molt especialment, agraïm al director de la publicació, Emili Boix-Fuster, el seu suport, les seves observacions (i la seva paciència) durant aquests mesos de feina intensa, però molt gratificant.

Palma, estiu del 2004